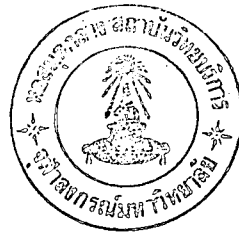

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมเป็นที่เข้าใจและยอมรับกันเป็นเวลานานแล้วว่า สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมวลมนุษย์และประเทศชาติ " ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นปัญหาใหญ่ที่กำลังได้รับความสนใจและกล่าวขวัญกันอย่างกว้างขวางในทุกวงการทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาและกำลังพัฒนา " ¹ สำหรับประเทศไทย อรุณ รัชตะนาวิน ได้กล่าวถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมว่าเกิดจากสาเหตุใหญ่ๆ 2 ประการ คือการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว กับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม ² สาเหตุดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น มีการตัดไม้ทำลายป่า เกิดความแห้งแล้งหรืออุทกภัย แหล่งน้ำบางตอนเน่าเสีย อากาศเป็นพิษในเมืองหลวง หรือเขตที่มีโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าว บันดี มีความเห็นว่า " เกิดจากการกระทำของมนุษย์โดยตรง " ³ ซึ่งในเรื่องนี้ โกลินท์ รังสยาพันธ์ ได้แสดงความเห็นว่า

¹ โกลินท์ รังสยาพันธ์, " การศึกษากับปัญหาความสกปรกเป็นพิษของสิ่งแวดล้อม", (ปรริอุฎฐาภิพนธ์ศึกษาศาสตร์คุุฎฐ์บ้เศิถ มหาวิททยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521), หน้า 1

² อรุณ รัชตะนาวิน, " สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ", วิทยาศาสตร์, (4 เมษายน 2515) : 15.

³ Joseph N. Bundy, "An Analysis of literature to Develop the Environmental Health Content for School Curriculum," Dissertation Abstracts International 35 (8) : 49734, February 1975.

อาจเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง หรือไม่ก็อาจเกิดจากการขาด
ทัศนคติและเจตนาที่เอื้อต่อสิ่งแวดล้อม การขาดสิ่งจูงใจจะเป็นเพียงด้านเดียว
ก็อาจส่งผลให้คนกระทำการต่างๆอันจะก่อหรือเพิ่มปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นรายคนหรือ
เป็นหมู่คณะได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นจึงน่าจะไม่มีข้อสงสัย ถ้าจะกล่าววา
กฤษฎีการในการแก้ปัญหาที่ต้องการผลระยะยาว ไม่มีอะไรดีไปกว่าการพัฒนาคุณภาพ
ของคน ¹

หรือดังที่ ดร.เทพ ลักนาวิเชียร ได้กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า " การให้การศึกษาค้นคว้าปัญหา
ตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ยินดีร่วมมือ งดการปฏิบัติบางอย่างอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหา
ก็การพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั่นเอง " ²

นอกจากนี้ โสภาศ ธรรมวานิช ยังได้ขอเสนอแนะในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

1. ให้การศึกษาแก่ประชาชน (Education)
2. รวบรวมข้อผิดพลาด (Error Collection) ที่ผ่านมาเพื่อปรับปรุงแก้ไข
3. สร้างตัวอย่างที่ดี (Example)
4. ลงโทษต่อผู้กระทำความผิด (Enforcement)
5. ให้รางวัลแก่ผู้กระทำความดี (Award)

และ ผสม ทันจาร์ดี ได้เสนอแนวทางในการให้การศึกษหรือการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ดังนี้

1. การให้การศึกษเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยวิธีที่ปราศจาก จะต้อง
เริ่มต้นในโรงเรียนชั้นต้นในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคควบคู่กันไป
2. การศึกษเกี่ยวกับอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ควรจัดให้มีทุกระดับ
ชั้นของการศึกษา นับตั้งแต่ชั้นประถมจนถึงชั้นอุดมศึกษา

¹ โกลินทร์ รังสยาพันธ์, " การศึกษากับปัญหาความสกปรกเป็นพิษของสิ่งแวดล้อม,"
(ปริทัศน์นิพนธ์ศึกษาศาสตร์ผู้บัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521), หน้า 8.

² ดร.เทพ ลักนาวิเชียร, " ความสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม," ปาจารย์สาร 6(กรกฎาคม-
กันยายน 2515) : 35-38

³ โสภาศ ธรรมวานิช, " ปัญหาสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร, สารสิ่งแวดล้อม
3(ธันวาคม-มกราคม 2520) : 20.

3. ควรจัดหลักสูตรด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องที่จะเข้ากัน
ได้กับลักษณะวิชาต่างๆอย่างที่ดี เช่น ในทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิศวกรรม เศรษฐศาสตร์
 ฯลฯ เพราะความรู้นี้ผู้เรียนหรือผู้มีอาชีพในคณะสายขอมจะต้องรู้เข้าใจและปฏิบัติร่วมกันแพ
ทั้งสิ้น

4. การศึกษาและสร้างประสบการณ์ทางการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
ดังกล่าว จะต้องกระทำนอกห้องเรียนควบคู่กับทฤษฎีหรือการศึกษาในห้องเรียนจึงจะเกิดผลดีและ
ช่วยใ้ผู้ศึกษาเข้าใจอย่างข้่งยิ่งขึ้น ¹

จากข้อความดังกล่าว สรุปได้ว่าเรามีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปรับปรุงสิ่งแวดล้อมที่เสีย
ไปแล้วให้กลับดีขอมจะกระทำไ้เอยาก นั่นคือ การให้การศึกษากับประชาชนในเรื่องสิ่งแวดล้อม
อย่างทั่วถึง อันจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับ
สิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมดังกล่าวควรจะทำกับประชาชนในทุกกลุ่มอายุ แลกลุ่มที่ควรเน้น
พิเศษคือกลุ่มเด็กในวัยเรียนซึ่งกำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทาง
ด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนในกลุ่มนี้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถาวร ยืนนาน และมีประโยชน์ต่อ
ชุมชนระยะยาว

หลักสูตรใหม่พุทธศักราช 2521 ได้เห็นความสำคัญของการให้ความรู้พื้นฐานด้านอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน โดยจะได้ปรับปรุงตามเนื้อหาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ดังคำกล่าวของเอกวิทย์
 อย ดลาง ที่ว่า " ทางกรมวิชาการ จะไ้บรรจุหลักสูตรสิ่งแวดล้อมสอดแทรกไว้ทุกระดับการศึกษา
 ตั้งแต่ระดับประถม-มัธยมปลาย โดยจะไ้พิจารณาจัดเนื้อหาให้เหมาะสมตามระดับอายุของผู้เรียน"²

¹ ผสม เพ็ชรจำรัส, " แนวความคิดในการจัดตั้งองค์การเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อม," สรุปผลสัมมนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ครั้งที่ 1

(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2517), หน้า 142.

² เอกวิทย์ อย ดลาง, " การสอดแทรกหลักสูตรสิ่งแวดล้อม," ไทยรัฐ,
12 สิงหาคม 2525, หน้า 3.

การสำรวจความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของนักเรียนเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยในการประเมินผลหลักสูตร 2521 ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมว่าได้ผลตามจุดมุ่งหมายเพียงใดเพื่อที่จะเป็นส่วนประกอบและแนวทางในการที่จะปรับปรุงแก้ไขส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ให้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์แก่นักเรียนที่จะได้รับความรู้ ทัศนคติที่ถูกต้อง ซึ่งประโยชน์มิใช่เฉพาะตัวของเด็กเอง แต่จะเกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชนในประเทศเป็นส่วนรวม

มูลเหตุที่ผู้วิจัยสนใจอยากจะศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพราะนักเรียนในชั้นนี้เป็นกลุ่มนักเรียนที่ได้เรียนตามหลักสูตรใหม่พุทธศักราช 2521 และน่าจะถือได้ว่านักเรียนในชั้นนี้สมควรจะมีระดับความรู้ ทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมตามความเหมาะสมของระดับนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความรู้และทัศนคติทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในเรื่อง ดิน น้ำ อากาศ และต้นไม้
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระหว่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในโรงเรียนเขตชุมชนชั้นใน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในโรงเรียนเขตชุมชนชั้นนอก สังกัดกรุงเทพมหานคร

สมมุติฐานของการวิจัย

ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนเขตชุมชนชั้นในและในโรงเรียนเขตชุมชนชั้นนอกแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ว่า

1. เป็นการวิจัยเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนเขตชุมชนชั้นในและในโรงเรียนเขตชุมชนชั้นนอก สังกัดกรุงเทพมหานครเท่านั้น
2. การสำรวจความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เรื่องนี้จะศึกษา

เฉพาะสิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติในเรื่อง ดิน น้ำ อากาศ และต้นไม้ โดยยึดหลักสูตรพุทธศักราช 2521 เท่านั้น

คำจำกัดความ

ความรู้ในการวิจัยนี้หมายถึง เฉพาะสามารถในการจำและความเข้าใจข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาสิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติเท่านั้น

ทัศนคติ หมายถึง ทักษะ ความรู้สึก ความเชื่อของนักเรียนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหมายถึง การป้องกัน และการใช้อย่างเหมาะสม โดยให้เกิดผลดีที่สุดแก่คนมากที่สุด และระยะยาวนานที่สุดที่เนื่องกันไป

โรงเรียนในเขตชุมชนชั้นใน หมายถึง โรงเรียนที่อยู่ในเขตชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ย 20,000 คนขึ้นไปต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

โรงเรียนในเขตชุมชนชั้นนอก หมายถึง โรงเรียนที่อยู่ในเขตชุมชนที่มีความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ยไม่เกิน 1,000 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ

1.1 หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ที่เกี่ยวกับเนื้อหาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และแผนการสอน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-5 อย่างละเอียด

1.2 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามและแบบสำรวจทัศนคติขึ้นใหม่ที่มีความครอบคลุมเนื้อหาตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการ และแบบเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติ เรื่อง ดิน น้ำ อากาศ และต้นไม้ เครื่องมือที่ใช้มี 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติที่สอดคล้องกับกลุ่มวิชาต่างๆตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-5 แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

ฉบับที่ 2 แบบสำรวจทัศนคติ เป็นส่วนเกี่ยวกับทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติในเรื่อง ดิน น้ำ อากาศ และต้นไม้ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า

2.1 การสร้างเครื่องมือฉบับที่ 1

2.1.1 ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติที่มีสื่อคแทรกอยู่ในหลักสูตร จากหนังสือคู่มือครู และแผนการสอน

2.1.2 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ให้มีความครอบคลุมเนื้อหาในข้อ 2.1.1

2.1.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านตรวจสอบความครอบคลุมตลอดจนภาษาที่ใช้

2.1.4 นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน โดยเลือกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในเขตชุมชนชั้นใน 50 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในเขตชุมชนชั้นนอก 50 คน

2.1.5 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความยาก (P) ค่าอำนาจจำแนก (D) และค่าความเที่ยงตรง (Reliability)

2.2 การสร้างเครื่องมือฉบับที่ 2

2.2.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2.2.2 สร้างแบบสำรวจทัศนคติ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่าให้มีความครอบคลุมเนื้อหาในข้อ 2.1.1

2.2.3 นำแบบสำรวจทัศนคติไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านตรวจสอบความครอบคลุมเนื้อหาและภาษาที่ใช้ตลอดจนความเหมาะสมอื่นๆเพื่อปรับปรุงแก้ไข

2.2.4 นำแบบสำรวจที่ได้รับการตรวจแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน โดยเลือกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในเขตชุมชนชั้นใน 50 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในเขตชุมชนชั้นนอก 50 คน

2.2.5 นำแบบสำรวจมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับระดับชั้นและภาษาที่ใช้เพื่อให้ได้แบบสำรวจที่สมบูรณ์

3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่อยู่ในชุมชนชั้นใน จำนวน 11 เขต จำนวนโรงเรียน 85 โรงเรียน นักเรียน 10,952 คน และเขตชุมชนชั้นนอก 6 เขต จำนวนโรงเรียน 51 โรงเรียน นักเรียน 3,362 คน

3.1 กลมตัวอย่างประชากรแบบแยกประเภท (Stratified Random Sampling)

ชั้นแรก สุ่มจำนวนเขตจากเขตชุมชนชั้นในและชุมชนชั้นนอกมาเขตชุมชนละ 6 เขต

ชั้นที่ 2 สุ่มโรงเรียนจากเขตที่ใดมาเขตละ 1 โรงเรียนรวมทั้งสิ้น 12 โรงเรียน

ชั้นที่ 3 ในแต่ละโรงเรียนจะสุ่มตัวอย่างมาโรงเรียนละ 1 ห้อง แล้วให้นักเรียนทุกคนในห้องเรียนนั้นเป็นกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในเขตชุมชนชั้นใน จำนวน $24c$ คน หรือร้อยละ 2 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในเขตชุมชนชั้นในทั้งหมด และเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในเขตชุมชนชั้นนอกจำนวน 240 คน หรือร้อยละ 3 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในเขตชุมชนชั้นนอกทั้งหมด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสำรวจทัศนคติ จำนวน 400 ชุด ไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยแบ่งเก็บครั้งละ 1 โรงเรียน จำนวน 40 ชุด กำหนดทำแบบสอบถาม 1 ชั่วโมง และแบบสำรวจทัศนคติ 30 นาที

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์คำตอบของนักเรียนในแบบสอบถามและแบบสำรวจทัศนคติโดยหากค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ระหว่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในเขตชุมชนชั้นในกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่อยู่ในเขตชุมชนชั้นนอก โดยการทดสอบค่า Z ($Z - test$)

5.3 เสนอข้อมูลในรูปตารางและความเรียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางในการปรับปรุงหรือส่งเสริมการเรียนการสอนเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. ได้เสนอแนะต่อครู ผู้บริหาร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย